

ה"מתבולל" במשנתו של הרב משה פיינשטיין/יהושע גרינשטיין

א. תרומות מיהודי מתבולל

שו"ת אגרות משה [יורה דעה דל"ז/ז"ז]-אם שייך לעשות שותפות "דישכר וזבולון" עם מי שאינו שומר תורה ומצוות; ...

א. לא שייך זה למי שאינו מאמין.

ב. וגם כשהוא מאמין, אבל אינו יכול לעמוד על תאוותו להרבות ממון, לא שייך שיתן כל חצי שכר.

ג. וגם הא יותר היה טוב לו שלא לחלל שבת, אף שלא יקבל שכר דתורה. וא"כ, ודאי עושה תנאי זה דישכר וזבולון משום שטועה לחשוב שבזה שנותן חצי שכר ללימוד הוא מותר לחלל שבת, ולכל הפחות, שהוא כפרה על מה שמחלל שבת. וא"כ, מוכרח לומר לו שידע, שכל הון דעלמא שיתן לצדקה וללימוד התורה לא יהיה לו כפרה כל זמן שאינו פוסק מלחלל שבת... וגם אם יעשה שותפות הא יהנה ממלאכת שבת. שלכן ודאי שאסור לעשות תנאי כזה עם מחלל שבת וכופרים ומומרים, ואם עשה אין תנאו כלום.

ד. וגם ידוע שאלו המחללין שבת לתיאבון... וגם לא נמנעין אף במקום שליכא להו הנאה מזה - דמחללין שבת גם בלא צורך לזה משום שכבר הופקר להם. ואף שגם זה בא מצד הרגל חילול שבת לתיאבון, מ"מ אין להחשיבו לתיאבון, מאחר שמחלל שבת גם כשליט ליה איזה הנאה מזה.

ואף אם שייך זה לעשות סנגוריא בזה, לא שייך לדינא לעניין זה.

בראשית רבה [פרשת יחי פרשה צ"ט/ט]-"זבולן לחוף ימים ישכון"- הרי זבולן קדם ליששכר, שכן מייחסן יששכר זבולן; ולמה כן? אלא שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה, וזבולן בא ומאכילו לפיכך קדמו, עליו אמר הכתוב **"עץ חיים היא למחזיקים בה"**...וכן משה אומר (דברים ל"ג) **"שמח זבולון בצאתך"**, למה? ש"יששכר באהליך", שלך הן שאת מסייעו לישב בהן.

רבינו ירוחם [תולדות אדם וחווה נתיב ב חלק ה דף כג טור א]- העוסק בתורה, קודם שיעסוק יכול להתנות שיעסוק חבירו בסחורה ויטול חלק מלמודו כמו יששכר וזבולון.

ילקוט יוסף [קצוש"ע, יו"ד רמ"ה, רמו - הלכות תלמוד תורה/י"ב]- כל מי שאי אפשר לו ללמוד כראוי מפני רוב הטרדות שיש לו, או מפני שאינו יודע ללמוד, יתרום בעין יפה למוסדות תורה והישיבות, או יחזיק בתלמיד חכם השקוד על לימודו, ויהא נחשב לו כאילו עסק בעצמו בתורה. וכמו שאמרו בבראשית רבה "שכן מציונו ביששכר וזבולון...", ...שאלמלא זבולון לא היה יכול יששכר לעסוק בתורה. וזכה יששכר להעמיד מאתים ראשי סנהדראות. ועל זבולון נאמר: **"עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר"**.

שו"ת אגרות משה [או"ח ב/נ"א] - בענין לכבד באיזה כבוד בביהכ"נ לאחד שהוא מעוברי עבירה והרבים צריכים לו לרפואה.... והוא איש בעל מדות רחמים וצדקה באופן גדול וגם עושה הרבה טובות לעניני הקהלה, **אבל הוא נשוי נכרית ומטעם זה אין מכבדין אותו בביהכ"נ בשום כבוד**, והרופא רואה בזה התרחקות מהקהל ומדוכא מאד מזה, ולכן רוצים כתר"ה וראשי העיר לכבדו לפעמים בפתיחת וסגירת הארון וכדומה. וגם הוסיף כתר"ה להעיר שמצד הקפדתו על אנשי העיר ברור שרק כל זמן שאמו הזקנה שהיא שומרת תורה בחיים עושה מה שעושה לטובת הקהל אף שמקפיד עליהם, **ואחר חייה יתרחק מן הקהל ויהיה הפסד גדול להקהל...**

א) והנה עיקר הנידון בזה הוא משום איסור חניפה.... דמצד עצם ענין פתיחת וסגירת הארון להניח לבעל עבירה ליכא שום איסור. ואף לקרא לתורה אם הוא רק בעל עבירה לתיאבון ליכא איסור... אבל כיון שהוא דבר שמכבדין בזה ואין מן הראוי לכבד לבעלי עבירות בזה נמצא כשמכבדין אותן בפתיחת וסגירת הארון וכדומה הוא חניפה שאסור כמפורש בסוטה דף מ"א.

ב) אבל א"כ יש לדון בזה בדבר חדש.... ולכן צריך לומר דהוא רק בחנופה לומר על דבר רע ואיסור שעשה, ... שנמצא כאומר שאין זה דבר איסור, ... וא"כ אפשר שכל איסור חנופה הוא רק בכגון זה דהוא כהסכמה על האיסור

ג) וכן לומר לנבל נדיב... שבהמקצת צדקה שעושה יצא ידי חובת צדקה עד שנקרא גם נדיב שהוא שלא כדין התורה, ואיסור ממש שמסקר בדין ליכא משום שאפשר שאף שלא יצא ידי חובתו בצדקה קוראו נדיב בשביל הצדקה שעשה שזה הוי ענין נדיבות עכ"פ, אבל נדמה מזה שמשבחו שיותר לא מחוייב שלכן הוא באיסור חנופה.

ד) ... אבל להחניף בענינים שלא שייכים לומר שהוא מסכים להאיסורים ודברים הרעים שעושה אפשר שליכא איסור כלל, כגון לשבחו ביפיו ובחכמתו בעניני העולם ובמדותיו אף אם מגזמים מעט משום שצריכים לו אפשר ליכא איסור... וכן הוא לכבדו בפתיחת וסגירת הארון וכדומה שהוא רק ענין כבוד בעלמא ולא נראה מזה שום הסכם למעשיו הרעים, כי להכל ידוע על מה מכבדים לו שהוא בשביל שרבים צריכים לו ויש לו גם מעלות הרבה במעשיו שבין אדם לחברו שראוי לכבדו בשבילם אך שבדברים שבביהכ"נ הנהיגו שלא לכבד לבעלי עבירה כזו שנשואין לנכריות שהוא כפי הראוי וכשיכבדו לזה יהיה זה לחניפה על שצריכין לו, עכ"פ כיון שאין בזה שום שייכות להסכמה למעשיו, וגם הוא ידוע שאין מסכימין למעשיו אך שמכבדין אותו בשביל שהוא רופא מפורסם ושצריכים לו אין זה בכלל החנופה

ולכן, אף שגם מזה צריך להתרחק אף מחנופה כזו, שהוא כשמשבחו יותר ממה שהוא ראוי, כי לשבחו במה שהוא ראוי באמת ודאי ליכא איסור... אבל לשבחו ביותר יש להתרחק, ואולי יש גם איסור בדבר לא רק מצד מדבר שקר תרחק אלא גם מצד חנופה, דמצד שקר כיון שהוא לכוננת שלום אין לאסור כהא דכתובות דף י"ז, וא"כ גם לכבדו בפתיחת וסגירת ארון שאין בזה ענין שקר נמי אולי יש איזה איסור מצד חנופה. אבל כיון שאין איסור ברור ויותר נוטה שאין בזה איסור אלא מעלה טובה הוא להתרחק אף מחנופה כזו יש להקל אם רואה כתר"ה וראשי העיר אשר יש צורך גדול להקהל ולאנשי העיר שיכבדו אותו באיזה דבר בביהכ"נ כהא דפתיחת וסגירת הארון וכדומה

ספר שערי תשובה לרבינו יונה [שער ג/קפט החלק השני] - החניף אשר יהלל רשע לפני בני אדם אם בפניו אם שלא בפניו, אף על פי שלא יצדיקנו על חמסו ולא יכזב על משפטו, אבל יאמר עליו כי איש טוב הוא, ועל זה נאמר (משלי כח, ד): "עוזבי תורה יהללו רשע", כי לולא אשר עזב את התורה, לא הלל העובר על דבריה ומפר מצותיה, וגם כי לא ישבח את הרשע זולתי במה שנמצא בו מן הטוב ויליץ עליו בפני בני אדם להגיד לאדם ישר. גם זו רעה חולה, כי בהזכירו את הטוב, ואת הרע לא יזכור ועל כל פשעיו יכסה, צדיק יחשב אצל השומעים, ויתנו לו יקר, וירים ידו וגבה. וכבר הקדמנו להודיעך המכשולות והשחיתות הנמצאות בכבוד הרשעים, על כן לא נכון להזכיר צדקתם בלתי אם יזכיר רשעם וכסלם, כמו שנאמר (משלי י, ז): "ושם רשעים ירקב", ונאמר (ישעיה נה, יב): "אני אגיד צדקתך ואת מעשיך ולא יועילוך". פירוש: לא יועילוך מעשיך הטובים להצילך מרעתך בקומי למשפט בערכי לעומתם רב פשעיך ומעשה תעתועיך, כי דברי עונותיך גברו מהם, וכמו שאמרו רבותינו (ראש השנה טז, ב): כי מי שעונותיו מרחבים מזכותיו נכתב ונחתם למיתה. והרשעים נכרים הם בשיחתם והנהגתם, כאשר הקדמנו לך בשערי יראת חטא.

ג. האם הוא תינוק שנשבה?

שו"ת אגרות משה [אבן העזר א/פ"ב]... דאף בניהם שכתב הרמב"ם שם בה"ג אבל בני התועים האלה... הרי הוא כתינוק שנשבה... מ"מ לענין פסול לעדות א. גם הם פסולין דנהי דלא גרע מעכו"ם אבל לא עדיף מעכו"ם לענין עדות דעכ"פ אינו בכלל ישראל לעדות דאנוס אינו כמאן דעבד ולכן כמו שעכו"ם פסול לעדות כ"כ פסולין בני הכופרים... לענין עדות כל זמן שלא חזרו בתשובה והם בטעותם לא עדיפי מעכו"ם... לכן כל זמן שטועה אינו בכלל ישראל, רק שלענין מעלין עדיף משום דעל עכו"ם אינו מחוייבין להחזירו למוטב ועליהם אנו מחוייבין להחזירן למוטב ולכן אף אם נדמה אותם כנשבו בין העכו"ם מחמת הכפירה שנתפשטה בעולם רחמנא ליצלן ונגררו אחריהם, מ"מ פסולין דלא עדיפי מעכו"ם.

ב. אבל מסתבר שאין לומר כלל שהם נחשבים כנשבו בין העכו"ם כיון דהם במקומות שיהודים כשרים נמצאים... והיו יכולין לגרור אחרי הכשרים ואבותיהם... וא"כ רק בבחירת עצמו בדעתו הרעה נתפתה להרשעים והיו תועה עצמו... והטעם פשוט דהא הם ראו גם צדיקים וכשרים ויכלו לילך אחריהם והם נתפתו ללכת אחרי הרשעים נחשבו מזידין, וכן וא"כ זה שלמד בגימנאזיא והוא גם מפורסם לכופר בהרבה עיקרי הדת, וגם ברוך לן ואנו סהדי שחלל שם שבת ודאי שפסול לעדות מדאורייתא... ואף שבמקום עיגון ודוחק כתב הרמ"א שיש לסמוך אדברי המקילין אולי בחוב השתדלות וסך כסף ישיגו ממנו גט שאפשר אין להחשיב זה כמקום עיגון ודוחק.

רמב"ם [הלכות ממרים פרק גא-ג] מי שאינו מודה בתורה שבעל פה... הרי זה בכלל האפיקורסין... [מורידין אותו] ולא מעלין והרי הוא כשאר כל האפיקורסין והאומרים אין תורה מן השמים והמוסרין והמומרים, שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא לעדים ולא התראה ולא דיינים... במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זרזי לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואף על פי ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

ד. חבר בוועד עם יהודים מתכולים

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן ק

בענין אם יש להתיר להיות בוועד אחד עם כופרים כשנעשה לצורכי היהודים... שהיא על כמה עניני וצורכי העיר ובתוכם איכא גם עניני צדקה קולטור חינוך... והוועד הזה הוא על כל הענינים אשר כל הדעפארטמענטען נוסדים על ידי ועד הזה, והוחלט זה הרבה שנים אשר הרעליגיעזר דעפארטמענטען יהיה מאנשי אמונה בדרך התורה הנקרא "ארטאדקסישע", ועתה רוצים להכניס גם קאנסערווטיווע בתוך הוועד... מעצם הדין צריך להתרחק בכל האפשר מאלו הקאנסערוואטיוון שהם גם כן כופרים בהרבה עיקרי הדת ובהרבה מצות התורה, ... והם נעשים גרועים מיום ליום, ... איברא; דאם היו זה רק עניני העיר והמדינה שמוכרחין בכל מדינה להתייעץ עם כל אזרחי העיר והמדינה בין נכרים בין ישראלים- לא שייך להתחלק, ... וכ"ש קולטור וחינוך שכל עיקרם הם עניני תורה אין בשום אופן להיות בוועד אחד עם כופרים מכל המינים, וצריך לעשות קהלה מיוחדת משומרי תורה לבדם לכל הענינים שנעשה לטובת היהודים,

ה. פסיכיאטר לא דתי

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן נז

בענין להתרפא חולי מחשבות מרפאים סארקאיעטיסטן שהם מינים וכופרים... לע"ד אין לילך אל רופאים כאלו להתרפאות, כי מכיון שאין הרפואות מסמים המרפאים אלא מרחב הדבורים שלהם עם החולה נודעים מאיזה מחשבות הוא סובל, ומיעצים לו איך להתנהג שודאי יש לחוש שמיעצים לפעמים נגד דיני התורה ואף נגד עיקרי הדת ונגד עניני פרישות וצניעות. ול"ד למה שנוהגין להתרפאות ממינים וכופרים שאר מחלות, שכיון שמרפאין במיני סמים אין לו שייכות עם המינים שלהם, ... אבל הפסיכאלאגן והסארקאיעטיסטן שכל רפואתן הוא בדבוריהם יש ודאי לחוש שידברו דברי מינות ונבול פה. ואם הם רופאים מומחים ויבטיחו להורים שלא ידברו דברים שהם נגד דעות האמונה ומצות התורה יש אולי לסמוך שכיון שהם מומחים לא ישקרו. ולכן יש לחפש אחר רופא סארקאיעטיסט שומר תורה ובאם ליכא יתנו עמו ויבטיחו שלא ידבר עם החולה בעניני אמונה ותורה. ידידו, משה פיינשטיין

1. הגעה במכונית בשבת לבית הכנסת לצורך קירוב לבבות

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן צט

באור איסור שיש בהזמנת אנשים שיבואו להתפלל בביהכ"נ בשבת כשיודעין שיבואו במאשינעס...

דלהזמין את הרחוקים באופן שאי אפשר שיבואו בלא חלול שבת ודאי אסור, והוא עוד גרוע מאיסור לפנ"ע שהרי הוא עוד באיסור מסית. ואף שאיסור מסית לחיוב סקילה הוא רק מסית לעבוד עכו"ם, מ"מ לענין האיסור ועונש כלפי שמיא בכל החומר שאין טוענין למסית יש בכל האיסורים... ואיסור לפנ"ע יש אף באינם רחוקים כ"כ כשידוע שיתעצלו לילך ברגלים ויסעו במאשינעס... ואם אינה בלשון הזמנה אלא סתם הודעה שעושים מנין ונותנים פרסים להבאים להתפלל שהכוונה בעצם הוא רק לקרובים אבל ידוע שיבואו גם רחוקים במאשינעס מסתבר שאין בזה דין מסית ובדין לפנ"ע יש להסתפק. וצריכים לפרש שלא יתנו פרסים אלא לאלו שיבואו ברגליהם בהיתר. ובדבר שרוצה להסתלק מלהיות מעמבער /חבר/ בבית הכנסת שהרבה מהמתפללים שם אין מתנהגים כשורה, דעתי נוטה שאין להסתלק כדי שיהיה מי שימחה בידם, ואין להתייאש לומר שודאי לא ישמעו, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך, ולכן אולי תועיל המחאה להרבה איסורים. אך הוא כ"ז שמתנהגים בביהכ"נ כשורה, אבל אם ישנו ח"ו מסדר ביהכ"נ כגון שיסלקו המחיצה שבין אנשים לנשים או שישנו אף במקצת סדר התפלה וקה"ת מחוייבין כל יראי ה' להסתלק מלהיות מעמבערס שם.

מסכת עבודה זרה דף ו עמוד ב'-

מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח? ת"ל 'ולפני עור לא תתן מכשול'... (ה"ע) שאסור לתת מכשול? (בתרי עברי דנהרא".

הרמ"א [יו"ד קנא/א] - י"א הא

דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כל דבר ויש מחמירין, ונהגו להקל כסברא הראשונה..